

Samir Purić

MOGU LI KULTURA I OBRAZOVANJE PRATITI GLOBALIZACIJU?

Sažetak

Svjesni činjenice da živimo u eksponencijalnom vremenu i nekontrolisanom razvoju tehnologije i kanala komunikacije o čijem razvoju više niko ne razmišlja jer moguće je da ne možemo ni pratiti toliki razvoj. Činjenica je da deset najtraženijih poslova 2010. godine, samo šest godina prije (2004.) uopće nisu ni postojali. Mi smo sada u 2018. godini. Koliko je novih radnih mjesta, za koje nismo ni znali, stvoreno u ovih osam godina? U takvom razvoju masovnih medija i digitalizacije svega postojećeg nastaju novi oblici kulture koje je potrebno izučavati i pratiti. Tradicionalni dijelovi kulture (običaji, narodna pjesma, priče, pjesme) nisu više zanimljivi u formi u kojoj jesu pa se i oni digitalizuju i prolaze kroz globalizacijske tokove. Pitanje je, koliko će svi tradicionalni oblici kulture u tom procesu opstati i biti digitalizovani? Sa druge strane može li proces obrazovanja pratiti globalizaciju, učiti mlade o kulturi, kulturnim bogatstvima i kako da ta kulturna bogatstva i različitosti opstanu u šarenilu u kojem jesu. Gdje je u svemu tome Bosna i Hercegovina? Koliko se naše društvo može "takmičiti" sa tavim procesima? Ovaj rad samo otvara navedena pitanja s ciljem ukazivanja na potrebnu reformu obrazovnog sistema u kojem će se više pažnje posvetiti izučavanju kulture i digitalnih medija.

Ključne riječi: globalizacija, kultura, obrazovanje, tehnologija, komunikacija

Uvod

Riječ globalizacija je danas postala svakodnevna i često se upotrebljava kako bi se objasnio brz protok informacija, ili nešto na svjetskoj razini, odnosno nešto globalno. Ipak, globalizacija ima mnogo šire značenje i obuhvata mnoge segmente. Danas se najviše koristi pojam ekonomska globalizacija koja predstavlja integraciju nacionalnih ekonomija u međunarodnu ekonomiju, preko trgovine, neposrednog stranog ulaganja, kratkoročnog kretanja kapitala, međunarodnog kretanja radnika i ljudi uopće i kretanja tehnologija. (Bagvati, 2004 :15.) Pored toga što je razvoj tehnologije najviše doveo do nastanka globalizacijskih procesa, danas se on i najviše vezuje za samu globalizaciju jer savremena tehnologija omogućava širenje informacija, brže i efikasnije kretanje ljudi. Posebno bitna stvar je širenje i dostupnost informacija što je prije 100 godina bilo nezamislivo. Sjediti u kući i razgovarati sa nekim na drugom kraju svijeta ljudima u tom periodu se činilo nemoguće dok danas težimo ka tome da ti razgovori izgledaju realnije i da ne bude nikakvih smetnji. Postepeno se tehnologija odnosno računari i mašine počinju koristiti na radnim mjestima, ustanovama, institucijama te u konačnici u domovima što je omogućilo stvaranje novog oblika društva i stvorilo novu potrebu za učenjem odnosno novi pristup učenju koji se ne treba temeljiti na prošlosti već na budućnosti.

Globalna umreženost

Prisutnost globalizacije najbolje ćemo shvatiti kroz sljedeći primjer:

„Dvije mlade djevojke ulaze u lokalni caffe u samom centru Beča. Jedna prilazi pultu i pruža karticu za dvije kafe s mlijekom s okusom mentola i kupuje pecivo. Druga sjeda za stol i otvara Apple PowerBook. Za nekoliko sekundi spaja se na internet pomoću wireless networka koji u saradnji sa lokalnim caffeom omogućava bežični pristup internetu. Nakon što se spojila na internet, djevojka na Googleu pretražuje naziv grupe koja je izvodila glazbu za film koji je gledala prethodne večeri. Pojavljuje se niz mrežnih stranica kao i dvije reklame – prva je za karte za koncertnu turneju benda, a druga za CD sa glazbom iz filma i film na DVD-u na Amazon.com. Kad kliknete na Amazonovu reklamu, Google gigant među pretraživačima, ostvaruje određenu zaradu (s obzirom da ima adword program, Google zarađuje svaki put kad neko ode na reklamu oglašivača – Kotler & Keller, 2006.). Njena prijateljica donosi kafe. Druga djevojka je nestrpljiva da pogleda rezultate zadnjeg ispita te otvara mrežnu stranicu Univrsität Wien – fakultet na kojem studira i pretražuje novosti. Od uzbuđenja i radosti jer je položila ispit, što ujedno znači i da će dobiti poklon od roditelja, otvara novu mrežnu stranicu za mobilne telefone i pokazuje svojoj prijateljici poklon koji su joj roditelji obećali ukoliko položi ispit – mobilni telefon marke Samsung, touch screen, jarkocrvene boje, koji je kreirao tim mladih dizajnera iz Koreje. Telefon liči na pudrieru i daje obavijest o e – pošti, dijetama i savjetima o načinu odijevanja u skladu s vremenskim prilikama... Dok se djevojke oduševljavaju ovim mobilnim uređajem koji blista kao ogledalo, na računar se pojavljuje poruka na Skype u kojem se online iz Italije javlja sestra jedne od njih, a na čijoj se pozadini uočava ugodna atmosfera u gradskom restoranu u Bloniji...“¹

U kojem god kraju svijeta da se nalazmo dostupni smo i umreženi u globalizacijsku mrežu koja se konstatno širi i napreduje i postaje dio svakodnevnog života. Svakodnevna potreba da budemo umreženi me dovela do pitanja kako će kultura i obrazovanje biti dio umreženog svijeta odnosno na koji način su obrazovni sistem i kultura umreženi. Iako možemo reći da je stvaranjem online zajednice stvorena jedna nova kultura sa novim sistemima vrijednosti. To je u konačnici podijelio teoretičare kulture i globalizacije na one koji globalizaciju gledaju kao mogućnost upoznavanja i umrežavanja mnogih kultura koje do sada nisu imale priliku da se predstavile ili sa druge strane oni koji smatraju da globalizacija dovodi do stvaranja jedne, unificirane kulture koja će ugušiti druge, manje kulture. Argumenti obje strane imaju svoju snagu i validnost, činjenica jeste da smo zahvaljujući globalizaciji dobili priliku da se upoznamo sa raznim krajevima svijeta i njihovim kulturama koje možda nećemo posjetiti. Sa druge strane razvojem online zajednice i kulture stvara se novi oblik kulture koji nameće nove, jednobrazne sisteme vrijednosti odnosno nastaje masovna kultura². Antiglobalistički pokreti se danas osnivaju širom svijeta smatrajući da će doći do ugrožavanja nacionalnih kultura od strane kapitalističkih korporacijskih sistema moći. Jedan od primjera koji svjedoči tome jeste i rušenje Mekdonaldsa koji je tek bio u izgradnji u Francuskoj 1999. godine kada je Žoze Bove uz podršku građana srušio Mekdonalds i kamionima izvezao ruševine na periferiju grada. Jagdiš Bagvati u svojoj knjizi „U odbranu golbalizacije“

¹ <https://pogledkrozprozor.wordpress.com/2010/08/29/globalizacija-i-obrazovanje/>

² Masovna kultura je ona kultura koja je dostupna svim slojevima društva.

opisujući ovaj čin smatra da je Bove dotakao dvije francuske opsesije: američku prijetnju francuskoj kulturi, posebno prepoznatljivoj francuskoj kuhinji i prijetnju agrikulturi zbog širenja anglosaksonske politike trgovinske liberalizacije i globalizacije. (Bagvati, 2004: 135.)

No ipak, posmatramo li korporacije danas i njihovo poslovanje u svakoj zemlji pojedinačno primijetiti ćemo njihovo pametno korištenje nacionalnih kulturnih simbola za prilagođavanje tržištu. Neki bi rekli da je to zloupotreba nacionalne kulture za sticanje profita velikih korporacija, sa druge strane to je dobra prilika za promociju i očuvanje nacionalnih kultura jer to daje garant da će mladi ljudi te kulture ali i turisti interesovati se za izučavanje nacionalne kulture ili bar primjetiti i uočiti to kao nešto svoje.

Pričamo li o očuvanju kulture danas onda govorimo o inkorporiranju kulturne baštine u proces digitalizacije kao osnovu očuvanja kulturne baštine i njeno prenošenje novim generacijama. Na digitalizaciju treba gledati kao pomoćno sredstvo za očuvanje kulturne baštine. Ona je inovacija koja podrazumijeva digitalnu komunikaciju, odnosno komunikaciju u kojoj se poruka (tekst, zvuk, slika) pretvara u elektronski signal predstavljen kao serija binarnih brojeva (u stvari, jedinica i nula). Digitalni znakovi funkcioniraju kao bitovi ili kao dijelovi informacija predstavljeni kroz dvije vrijednosti – 0/1, odnosno da/ne. (Kukić, 2013 : 35)

Digitlizacijom koja se usavršila globalizacijom možemo unaprijediti promociju nacionalnih kultura. Svaka zajednica može vlastitim trudom i uz pomoć novih medija³ raditi na promociji vlastite kulture svim uzrastima, posebno kroz obrazovni sistem. Nova, eksponencijalna era je zapravo omogućila lakše i jednostavnije promovisanje kulture, njeno iskorištavanje u svrhu razvoja turizma ali i njeno čuvanje. Svi modeli koji se koriste danas efikasniji su i dostupniji za očuvanje kulture u poređenju sa očuvanjem i promocijom kulture prije vremena globalizacije. Tradicionalisti će reći da to nije ta autohtona odnosno izvorna kultura ukoliko je ona danas povezana sa novim medijima. Kultura je uvijek bila „fleksibilna“ i u skladu sa određenim vremenom ili bolje da kažemo kultura je uvijek bila ispred ljudi te shodno tome njeno povezivanje sa novim medijima je neminovno. Ovake inovacije u kulturi mogu pomoći kulturi posebno kulturnoj baštini koju je potrebno očuvati da se takmiči sa globalizacijom, da bude interesantna novim generacijama. „Moderni“ čovjek danas želi da ima sve na klik, da li mu je potrebno i kulturu servirati na klik kako bi ona opstala?

Obrazovanje za globalizaciju

Da bismo sačuvali kulturu i da bi ona mogla da prati globalizaciju, onda moramo obrazovni sistem uskladiti sa time. Obrazovanje je prije svega proces kroz koji svi mi prolazimo. Ono podrazumijeva ustanovu, sadržaj i rezultat organizovanog ili slučajnog učenja radi sticanja znanja, navika, umijeća kao što su čitanje, računanje ili neko opće znanje. Obrazovanje pored toga služi i za sticanje različitih sposobnosti i vještina i u ovom procesu globalizacije pored sticanja znanja to je najvažnija funkcija obrazovanja. Obrazovanje je sistemski organizovano kroz historiju i pratilo je tok vremena, moglo je pratiti društveni razvoj jer sam taj razvoj nije bio brz da ga obrazovanje

³ Novi mediji kao pojam, označava tehnološku revoluciju prenošenja medija i kulture na oblike komunikacije i produkcije asistiranje računarima. Novim medijima se takođe označavaju vrste digitalizovanih medija, kao što su digitalni tekstovi, digitalne statične slike, digitalni video, digitalni zvuk i prostorne virtualne konstrukcije.

ne može pratiti. U ubrzanom razvoju „svijeta“, posebno tehnologije to znači da studenti koji krenu na prvu godinu tehničkog studija pola onoga što nauče na prvoj godini, bit će zastarjelo kada dođu do treće godine. Moderni obrazovni sistemi bi se, bukvalno, trebali bazirati na učenje i spremanje učenika da rješavaju probleme koji još uvijek ne postoje. Da li je to rješenje kojem težimo?

Važnu ulogu, zahvaljujući globalnom vremenu u budućnosti preuzet će roboti. „*Sofisticirana robotika na radnim mjestima nekada je bila naučna fantastika. Danas je sve izvjesnija „robotska revolucija“ koja će dovesti do toga da za mnoge poslove neće više biti potreban čovjek.*“⁴

Doći ćemo jedan dan na posao i reći će nam šef: „Žao nam je kolega, radi efikasnijeg poslovanja preduzeća, umjesto vas danas smo zaposlili robota“. Na prvu nam zvuči smiješno, ali ubrzo to postaje činjenica. Japan je očigledan primjer toga, nacija fascinirana robotskom revolucijom masovno radi na tome. Opravdanje za mijenjanje čovjeka za robota vide u manjim troškovima i efikasnijem poslovanju. U Evropi i Americi još uvijek smatraju da će ova pojava dovesti do masovne nezaposlenosti ljudi, Japan to ipak vidi drugačije i trudi se da dokaže suprotno tome. O promjenama koje donosi robotika se može pisati naširoko. Glavno pitanje koje se javlja u ovom slučaju jeste: ako će robot da zamijeni čovjeka, čemu onda da učimo modernog čovjeka, osim da sebi stvara „neprijatelja“ – robota?

Na posljednjem Svjetskom ekonomskom forumu u Davosu⁵, Jack Ma, poznati osnivač i menadžer Alibaba grupacije koja se bavi tehnologijom i tehnološkim inovacijama izjavio je veoma bitnu činjenicu za obrazovanje u globalnom svijetu. „*Obrazovanje je veliki izazov danas. Ako ne promijenimo način na koji učimo djecu za trideset godina ćemo biti u problemu. Način na koji učimo, stvari koje učimo našu djecu su stvari od 200 godina unazad, iz prošlosti. Mi ne možemo učiti našu djecu da se porede sa mašinama jer su djeca pametnija. Moramo da ih učimo nečemu unikatnom sa čime mašine ne mogu da kompariraju. Vrijednosti, vjerovanja, nezavisno razmišljanje, timski rad, briga za druge... Zato djecu moramo učiti umjetnosti, sportu, muzici, slikanju, sve što učimo mora biti različito od mašina (robota). Ako mašina može bolje onda smo u problemu*“⁶

Možemo reći da obrazovanje danas kako bi pratilo globalizaciju treba da ide u dva smjera. Prvi smjer obrazovanja jeste onaj koji je utemeljen na razvoju kreativnosti i inovativnosti kod djece koju će djeca koristiti da izrazre svoj talenat. Drugi smjer obrazovanja temelji se na učenju temeljnih vrijednosti i vjerovanja, timskom radu, brizi za druge, učenje umjetnosti – odnosno učenje svemu onome što nije robot.

Zaključak

Danas se više nego ikada suočavamo sa pitanjem koje je sačinjeno iz dvije oblasti – kulture i obrazovanja. Dvije oblasti koje su međusobno povezane i jedna drugu prate kroz vrijeme. U ovom vijeku smo svjedoci nevjerovatnih promjena na globalnom nivou, čak ih sve ne možemo ni upratiti, ali s obzirom da smo mi generacije koje su okusile i živjele i u dvadesetom vijeku itekako

⁴ <https://poslovnisvijet.ba/roboti-na-radnim-mjestima/>

⁵ <https://www.weforum.org/>

⁶ ibid

smo svjesni promjene koja se dešava. Kako će ova promjena da djeluje na novu generaciju koja se asmiralirala sa njom, koja ne pamti svijet prije globalizacije, svijet bez televizora, mobilnog telefona, društvenih mreža. Nova generacija, koju trebamo da učimo i obrazujemo, ali kako? Nova generacija, nova kultura življenja koja treba da očuva svoju kulturu u bilo kojem dijelu svijeta nalazi se pred izazovom.

Ovaj rad otvara pitanje iz naslova: mogu li kultura i obrazovanje pratiti globalizaciju? Pratiti u svemu onome što jesu a da pri tome ostanu unikatni i izolirani od globalnih korporacijskih sistema.

Literatura

1. Bagvati, J. (2004.) *U odbranu globalizacije*, Oxford University Press
2. Kukić, D. (2013.) *Medijska kultura*, Zenica, Muzej grada Zenice
3. Boudreaux J. (2016.) *Hayek osnove*, Tuzla, Udruženje građana „Multi“ Tuzla, Knjižara „Libar“, Bijeljina
4. <https://pogledkrozprozor.wordpress.com/2010/08/29/globalizacija-i-obrazovanje/>
5. <https://poslovnisvijet.ba/roboti-na-radnim-mjestima/>
6. <https://www.weforum.org/>

CAN CULTURE AND EDUCATION KEEP UP WITH GLOBALISATION?

Abstract

Aware of the fact that we live in exponential times of uncontrolled development of technology and channels of communication, we do not even think anymore about their development, because we might be unable to track it. The fact is that the ten most wanted jobs in 2010 did not even exist six years before (2004). We live now in the year 2018. How many new working places that we did not know about have been created in the past eight years? In such a development of the mass media and the digitalisation of everything that exists, new forms of culture are being formed which should be learned and followed. The traditional parts of culture (customs, folk songs, tales, poems) are not that interesting in their current forms anymore, hence they too are being digitalised and they are undergoing the course of globalisation. The question is whether the traditional customs will survive that process and become digitalised? On the other hand, can the process of education keep up with globalisation, teach the young people about culture, cultural wealth and how to make that cultural wealth and diversities stay as colourful as they are? Where is Bosnia and Herzegovina in all that? How much can our society "compete" with those processes? This paper only raises the mentioned issues, with the aim of pointing out the need for a reform of the educational system in which more attention will be dedicated to the study of culture and digital media.

Key words: globalisation, culture, education, technology, communication